

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Bergen, 1. mars 2006

Høringsuttalelse til Småkraft AS sin søknad om tillatelse til å bygge Bergstø Kraftverk i Etne kommune

Naturvernforbundet Hordaland viser til søknad fra Småkraft AS om å bygge ut Bergstø kraftverk i Etne kommune og avtale med saksbehandler om utsatt frist for å komme med uttalelse i saken. Her følger våre merknader til søknaden.

Bakgrunn

Småkraft AS, som eies av Skagerak Energi, Trondheim Energiverk, Agder Energi, BKK og Statkraft SF som alle inngår i Statkraftalliansen, har søkt NVE – Konesjons- og tilsynsavdelingen om tillatelse til å utnytte fallet i Stølselva i Etne kommune fra kote 615 ned til kote 375 på en total strekning av 1340m. Det skal bygges en dam på 40m lengde og 4m høyde ved inntakspunktet for trykkørret som skal gå ned til kraftstasjonen ved Bergstø. Det skal ikke slippes minstevannføring. Kraftverket er beregnet til å produsere 12,3 GWh i et midlere år. Avtalen innebærer at grunneier gir Småkraft AS alle rettigheter for bygging og drifting av kraftverket.

Beskrivelse av området

Bergstødalen med Stølselva og nedbørfeltet ligger i et spesielt viktig område med nasjonal verdi. Tilgrensende mot vest ligger det verna Mosnesvassdraget og mot øst det verna Opovassdraget. I kort avstand mot nord ligger grensen til Folgefonna nasjonalpark som både Stølselva og hele nedbørfeltet drenerer fra. Som en liten øy mellom disse freda vassdragene og nasjonalparken er dette vassdraget plassert. Bare tilfeldige topografiske forhold gjør at det ikke er innbefattet i et av disse vassdragene. Både Mosnes og Opovassdraget og Folgefonna nasjonalpark har fått sitt vern p.g.a. store landskapsmessige kvaliteter og betydning for friluftslivet.

Opo er betydelig påvirket av menneskelig aktivitet og Mosnes er også påvirket ved tekniske inngrep som innebærer overføring av Blomstølskarvatn i nedbørfeltet, til Blåfalli i Kvinnherad ved kraftutbygging. Stølselva med feltareal er totalt uberørt og således verdifullt og en viktig konsistens til de nevnte vassdrag.

NVE's egen beskrivelse av Mosnesvassdraget i verneplannummer 042/2 er at vassdraget dekker en del av variasjonen i naturtyper rundt Folgefonna, men for å dekke opp de mer frodige naturtyper må også andre vassdrag trekkes inn. Nabofeltet med Stølselva oppfyller de ønskede kriterier. Stølselva starter ved 375 moh og har furuskog langs nordsiden av elva opp til 450 moh og frodig bjørkeskog videre opptil skoggrensen ved Bergstøstølen ca 700 moh. Fra Bergstøvatnet og videre nordover i nedbørfeltet har landskapet en rikere flora enn noe annet areal innenfor nasjonalparken, med årsak i et stort felt med fyllitt (B. Moe MVA-rapp. Nr. 2/2000). Det er også en del av de ytterst få villmarkspregede områdene igjen i fylket og

er i størrelse bare overgått av villmarksområdet innenfor Hardangervidda nasjonalpark. Bergstø kraftverk vil medføre tap av areal i dette villmarksområdet og et netto tap av arealet av inngrepsfrie naturområder på 2,1 km².

Verdivurderingen av landskap og areal i dette området må vurderes til stor verdi og frafallet av villmark og inngrepsfritt areal må derfor vurderes til stor negativ konsekvens.

Friluftsliv

Å gå fra Bergstø langs Stølselva representerer den letteste oppgangen til Folgefonna nasjonalpark langs hele vestgrensen av parken fra nord til syd. Mosnes er riktignok nærmere parkgrensen, men da er man avhengig av båt for å komme over Åkrafjorden. Fra Bergstø får man med seg Stølselva som landskapselement inn til nasjonalparken og videre langs vassdraget og elver inn til den rikeste floraen innenfor hele verneområdet. Derfra kan man velge om man vil dra mot Opovassdraget og de mer rolige partiene av parken, rett frem til breen eller vestover til de mest spektakulære områdene innenfor nasjonalparkgrensene. For eksempel ned Sandvikekjeften og Sandvikedalen som er det eneste dalføret innenfor nasjonalparken som i sin helhet går fra fjord til fjell. Disse landskapene er preget av vill og kraftfull opplevelsesrikdom og Sandvikedalen opererer med evaluering A1 og fenomenal inntryksstyrke.

Haugesund Turistforening bygde for få år siden en turisthytte SV for Sauanutvatnet som er et godt utgangspunkt for vandringer i området og på breen. Slike hytter er heller sjeldne innenfor nasjonalparken og det finnes bare 3 tilsvarende. Folgefonna nasjonalpark ble offisielt åpnet 14. mai 2005 og det er først i den senere tid det offisielt er blitt informert om den enkle og lette tilgangen fra Bergstø. Når disse to faktaopplysningene når bredere grupper må man forvente en betraktelig større bruk av dalen som innfallsport til nasjonalparken.

I rapporten blir det opplyst at det er to naturlige innfallsveier, en fra Bergstø og en fra Vintertun, der sistnevnte er mest benyttet. Etter vår informasjon er dette bare tilfelle om vinteren i skisesongen når området er i minst bruk og elven også er frosset og snødekt.

Utredningen forklarer at landskapet i tiltaksområdet er representativt for denne regionen. NVH kan ikke være enig i den påstanden. Det som kjennetegner de fleste vassdrag rundt Folgefonna halvøya og ut mot Sjørdalen er elvestrekninger med bratte fall og fosser. Stølselva renner i et slakkere landskapsrom med stryk, kulper og små fossefall og har sin bratteste avrenning det siste stykket ned mot Dalelva. Det er derfor tilgangen til nasjonalparken her er lettest.

Verdivurderingen av friluftsmulighetene må settes som stor i helhetsvurderingen.

Fisk og ferskvannsbiologi

Det er bekreftet av grunneier og utarbeidet rapport (Johnsen mfl. 1996) at Bergstøvatnet har en god fiskebestand med bra vannkvalitet og pH. Konsekvensutredningen påstår likevel at: "Det er mulig at en og annen fisk gyter i elven, men bestanden er sannsynligvis dominert av fisk som slipper seg ned fra ovenforliggende innsjøer/områder". NVH vil påpeke at ørreten bare gyter i rennende vann. Ut fra opplysninger og kartgrunnlag ser vi bare en mulighet ovenfor Bergstøvatnet hvor ørreten kan gyte. Den nærmeste strekningen fra vatnet i elva som kommer ned fra Skjeggvatnet. All hovedgyting til Bergstøvatnet må således foregå i Stølselva. Bildene som følger utredningen forteller også om en fin gyteelv med stor utbredelse

av kulper og rolige partier bak steiner og sideloner. Utredningen sier også at substratet i elven stort sett er dominert av stein, men med innslag av grus. At det er grus og gyteplasser i elven er helt naturlig fordi området består av så mye løsmasser at den planlagte dammen på 40m lengde og 4m høyde skal bygges av dette materialet. Det vil derfor forekomme naturlig utvasking av dette substratet til elven. I motsetning til utredningen konkluderer NVH med at produksjonen av fisk og bunndyr er stor og viktig i elva og at tiltaket derfor vil ha en stor negativ effekt på fiskebestanden i vassdraget.

Samme avsnitt i utredningen sier at Vegvesenet har laget planer for å rette ut riksveien ved Bergstø og at de 2-300 nederste meterne av Stølselva i den forbindelse vil bli kanalisert. Det høres merkelig ut, men vi har ikke sett disse planene og har derfor ikke bakgrunn for å uttale oss. Vi våger allikevel å sette et spørsmålstejn bak denne konklusjonen og nødvendigheten av tiltaket.

Rødlistede arter

Innenfor tiltakets nærområde finnes det i følge Norsk Fugleatlas registrert sju rødlistearter av fugl: Bergand (DM), Dvergspett (DC), Hvitryggspett (V), Jaktfalk (V), Kongeørn (R), Vandrefalk (V) og Vendehals (V). Utredningen mener at Bergand og Vandrefalk ikke hører naturlig hjemme i habitatområdene i tiltaksområdet og derfor med stor sannsynlighet ikke finnes i området. NVH vil påpeke at Bergand bare ruger i fjellstrøk i Norge nær vann, gjerne i bjørke- og vierregionen, men også i høyalpint område. Vandrefalk finnes fra bjørkeregionen ut til kysten og bosetter seg helst i bratte fjellvegger. Det er derfor naturlige habitatskvaliteter innenfor området og fullt mulig at artene er tilstedeværende som registreringen opplyser. Utredningen sier at Kongeørn og Jaktfalk kan bruke området til næringssøk. NVH mener at det er mer enn sannsynlig at Bergstødalen med sin bestand av bjørkeskog er et viktig område for lirype og orrfugl, spesielt om vinteren, og at fjellrype forekommer høyere oppe. Jaktfalk lever omtrent utelukkende av ryper mens Kongeørn er mer allsidig og tar andre store fugler og hare i tillegg. Topografien er også slik at det tilfredsstillende begge arters krav til hekkeområde. Vurderingen av spetter og Vendehals som direkte knyttet til området er vi enig i.

Inngrepsfrie områder

Inngrepsfrie naturområder reduseres sakte men sikkert, bit for bit, som ved det omsøkte prosjektet. Områder uten tekniske inngrep blir sett på som en knapphetsressurs både i nasjonal og internasjonal sammenheng og områdenes verdi for friluftsliv, opplevelser, turisme og forskning vil bli sterkt redusert ved økt inngrepsaktivitet. Kartlegging (INONver0103) viser at de viktigste årsakene til reduksjonen i inngrepsfrie naturområder i perioden 1988 – 2003 var samfunnssektorene VE(vassdragsinngrep, energiproduksjon og energitransport) og JS(veibyggning i jord- og skogbruk) med til sammen over 92 % av totalarealet.

Det finnes politiske målsettinger for bevaring av inngrepsfrie områder som bl.a. kommer til uttrykk i Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) om ”Regional planlegging og arealpolitikk” hvor det er sterkt fokusert på at de resterende inngrepsfrie naturområdene må forvaltes som en viktig del av vår nasjonale arv. Tilsvarende er det i St. meld. nr. 58 (1996-97) om ”Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling”, uttrykt som et mål at inngrepsfrie naturområder skal bevares. Regjeringen og Stortinget peker på at inngrepsfrie naturområder er viktige av flere hensyn, bl.a. nasjonal arv og identitet, friluftsliv og biologisk mangfold. I St. meld. nr. 39 (2000-2001) om friluftsliv blir det pekt på at det er spesielt viktig å beholde gjenværende inngrepsfrie områder og de kvalitetene man finner i disse områdene. I St. meld. nr. 25 (2002 – 2003) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, slås det fast at

inngrepsfrie områder har stor betydning for friluftsliv og naturopplevelse, og kan også være svært viktig for det biologiske mangfold.

Tiltaket vil redusere et av de få villmarkspregede områdene som er igjen i Hordaland og det nest største i utstrekning. Området ligger innenfor nasjonalparken og utgjør det området som har rikest flora innenfor verneområdet (Skjeggesnuten).

Inngrepsfrie områder forsvinner i økende tempo og INON-statistikk i fra DN viser ved status per januar 2003 at villmarkspregede områder utgjorde bare 11,7 % av totalarealet i landet. Hordaland ligger enda lavere med 9,7 %.

I perioden 1998-2003 var bortfallet av villmarksprega områder størst i Hordaland av samtlige fylker med 2,8 %. (INONver0103)

Kartgrunnlag fra DN og Statens kartverk/Geodatasenteret AS (Versjonsnummer INON.01.03) viser at endringer i inngrepsfrie områder i Hordaland inkludert villmarksprega områder i tidsrommet 1988-2003 var størst omkring det omsøkte området. Årsaken til bortfallet var kraftutbygging.

En målsetting med opprettelsen av Folgefonna nasjonalpark var å sikre inngrepsfrie naturområder og villmarksområder

En realisering av dette utbyggingsprosjektet helt i randsonen til nasjonalparken vil være i strid med hele nasjonalparkideen og medføre tap av viktige kvalitetsopplevelinger.

Konsekvensene for inngrepsfrie områder må vurderes å være av stor negativ konsekvens i et område som dette.

Hordaland fylkeskommune

Det forekommer en besynderlig påstand i konsekvensutredningen som blir gjentatt flere ganger i fylkeskommunens vedtak for å insitere utbygging: ”Influensområdet grenser opp mot Folgefonna Nasjonalpark, grensen til nasjonalparken er her lagt med tanke på å muliggjøre utbygging av Støselva til kraftformål”. Er det lagt slike underliggende føringer er det urovekkende. Det forekommer nemlig ingen slik dokumentasjon i høringsarbeidet for nasjonalparken. Vi velger derfor å tro at det enten bygger på en misforståelse eller et arbeidsuhell. NVH forholder seg derfor til Fylkesmannens uttalelser til høringsnotatene hvor Fylkesmannen ønsker å ha med Fjæravassdraget innenfor verneområdet, da dette vil medvirke til å sikre større bredde i naturtyper og landskap i nasjonalparken og DNS vurdering av at grensene i området er lagt for å få god arrondering.

Hordaland fylkeskommune ved Fylkesrådmannen legger frem til politisk behandling et saksdokument som er en ren kopi av søknaden og utredningen til Småkraft AS som er partshaver i tiltaket. Det forundrer NVH at det ikke er innhentet faglige råd og dokumentasjon fra andre kilder, spesielt med tanke på prosjektets konfliktgrad. Like mye undrer det oss at vurdering og tilråding går mot fylkets egen fylkesdelplan for energi 2001-2012. Mål for fylkesdelplan er at: ”Ny produksjon og bruk av energi i Hordaland må ta omsyn til miljø og arealkonflikter”. Produksjon av energi inntil to verna vassdrag og en nasjonalpark må i høyeste grad sies å være i strid med målsettingen.

Retningslinjene er like klare og sier i A1 at utnytting av energikilder skal skje uten store konsekvenser for verdifulle natur- og friluftsområder og større sammenhengende inngrepsfrie naturområder. A2 forteller at en bør være varsom med nye anlegg tett opp til verna områder. A3 sier at nye anlegg ikke bør komme i vesentlig konflikt med naturlandskap og viktige

områder for friluftsliv og større inngrepsfrie områder. Fylkesdelplanen har også et mål 7: ”Tilgangen på energiressursar skal gje verdiskaping i fylket og danne grunnlag for næring”. Prosjektet gir ingen inntekter til fylket, marginal skatteinngang til kommunen og intet grunnlag for ny eller separat næringsvirksomhet.

Politiske målsettinger

De politiske myndigheter er sterkt bekymret over tapet av naturmangfold som den moderne samfunnsutvikling fører med seg. Varierende regjeringserklæringer og stortingsbeslutninger har uttrykt at prinsippet om bærekraftig utvikling skal være retningsgivende. For å oppnå målsettingen er det en miljøpolitisk rettesnor at man skal unngå en bit-for-bit utbygging av norsk natur. Helhetsplanleggingen står således sentralt. Ved å behandle søknadene om tillatelse til bygging av småkraftverk ett-for-ett opereres det ikke i overensstemmelse med prinsippet om helhetsplanlegging, og resultatet er tap av naturmangfold og biologisk materiale i et stadig økende tempo.

Regjeringserklæringen

Dokumentet som samarbeidsregjeringen regjerer etter sier: ”Det må være et grunnleggende prinsipp at vår egen generasjon har et ansvar for å gi kommende generasjoner like god tilgang til naturopplevelser som vi selv har. Stadig færre områder i Norge er uberørt av tekniske inngrep, og vi må gi sterkere beskyttelse av områder og naturkvaliteter som også våre etterkommere har rett til å oppleve”.

NVH mener at å tillate utbygging og redusere arealet av villmarksprega område, som er det mest verdifulle arealet, i en nasjonalpark, er i strid med regjeringens vilje.

Erklæringen sier videre at: ”Fylkeskommunene, i samarbeid med berørte fagetater, skal utarbeide fylkesvise planer for bygging av småkraftverk, som sikrer at ikke naturmangfold, friluftsliv, eller store landskapsverdier går tapt. Det skal utarbeides fylkesvise planer for småkraftutbygging.” I overensstemmelse med de refererte målsettinger og prinsipper og regjeringserklæringen må Bergstø kraftverk som andre småkraftverk inngå i de fylkesvise planer for å bli vurdert i et helhetsperspektiv.

Regjeringen vil også: ”Gå gjennom vassdragene i Samla plan for å fastslå hvilke som skal inn i verneplanen i forbindelse med gjennomføringen av EUs rammedirektiv for vann i 2006”. Stølselva er en sideelv til Dalelva som er et av de mest prioritert vassdragene i Samla Plan som ønskes innenfor verneplanen for vassdrag. Å gi konsesjon for utbygging av Stølselva før vassdragene i Samla Plan er gjennomgått i forbindelse med rammedirektivet for vann er ikke i samsvar med regjeringens vilje.

Forvaltningsreglementet

I nasjonal lovgivning er det utarbeidet en rekke miljørettslige prinsipper for offentlig beslutningstaking. De representerer miljøpolitiske mål og skal være virkemidler for å oppnå disse mål. Blant de viktigste prinsipper kan nevnes samlet belastning og føre-var-prinsippet som beskrevet i forrige avsnitt.

Vannressursloven er den viktigste generelle loven om ferskvannressurser og formålet med loven er å forvalte vannressursene på en miljømessig og samfunnsmessig god måte. Hovedhensynet som loven skal fremme er hensynet til bærekraftig utvikling, det biologiske

mangfoldet og de naturlige prosesser i vassdraget. Også vassdragets egenverdi som landskapselement skal ivaretas.

NVE har myndighet til å fatte vedtak etter vannressurs- og energilovgivningen og til å utvikle forskrifter og retningslinjer som utfyller lovgivningen. NVH mener på denne bakgrunn at NVE må opptre proaktivt i forhold til kommende implementering av lovverk som rammedirektivet for vann og naturmangfoldloven og bruke sin kompetanse til å gjennomføre revisjoner av miljøkravene i vassdragskonsesjoner.

NVH mener at så lenge det ikke er utarbeidet fylkesvise planer for småkraftverk, inkludert Bergstø kraftverk, er ikke de miljørettslige prinsipper og vannressursloven etterlevd.

Bærekraftig utvikling

Prinsippet om bærekraftig utvikling innebærer at bruk av naturen for å imøtekomme dagens behov ikke skal redusere mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Disse behov defineres ikke bare som materielle, men representerer også et verdigrunnlag som henspeiler på immaterielle kriterier som har en emosjonell profil.

NVH mener at det tempo som småkraftutbyggingen foregår i per i dag ikke representerer en bærekraftig utvikling. Med den hastigheten vassdragsressursene blir utnyttet innenfor småkraftsegmentet i dag, er en slik bruk ikke bærekraftig, siden behovet til fremtidige generasjoners behov ikke er ivaretatt. Stølselva i et nasjonalt viktig område som inkluderer to verna vassdrag og en nasjonalpark er et godt eksempel på hva som kan være uberørt til neste generasjon.

Samfunnsmessige virkninger

Tiltaket vil ikke gi inntekter til Hordaland fylke. Etne kommune vil ha ytterst beskjedne skatteinntekter. Grunneier vil antagelig på lang sikt ha økonomisk fordel av prosjektet.

Bidraget til den nasjonale kraftoppdekningen er marginalt og uten betydning i en totalsammenheng. Fylket og kommunen får ingen konsesjonskraft. Hordaland er det største vannkraftfylke i landet og produserer mer enn det bruker. Regionen eksporterer elektrisk kraft og tiltaket bidrar ikke til egenoppdekningen i distriktet.

NVHs vurdering av prosjektet er at isolert sett er kraftverket uten betydning for nasjonal, regional og lokal kraftoppdekning. Lokale inntekter er helt marginale og fylket får ikke inntekter av kraftverket.

Vannressursloven

Vannressurslovens virkeområde innebærer at vassdragsmyndigheten skal vurdere om tiltakshaver skal få konsesjon og søknaden for kraftverket gjelder løyve etter § 8 i loven som forklarer at tiltaket ikke skal være til nevneverdig skade eller ulempe for allmenne interesser i vassdraget eller sjøen.

Som det fremkommer i dette brevets merknader mener NVH å ha tydeliggjort at de allmenne interesser i områder er viktige og at konsekvensene av tiltaket blir stort negative for de samme interesser og at de samfunnsøkonomiske fordeler er helt marginale.

Konklusjon

NVH takker for utsatt høringsfrist og har følgende konklusjon: Skader og ulemper ved tiltaket for allmenne interesser etter vannressurslovens § 8 overstiger fordelene ved tiltaket og NVH mener at Bergstø kraftverk ikke må få konsesjon. Blir ikke vurderingen etterkommet må tiltaket bli satt på vent til fylkesvise planer for småskala kraftverk er utarbeidet og Samla Plan for vassdrag er gjennomgått på nytt. Blir tiltaket tillatt må det ha minstevannføring.

Med vennlig hilsen

NATURVERNFORBUNDET HORDALAND

John Martin Jacobsen

Daglig leder

Kopi:

Miljøverndepartementet

Olje- og energidepartementet

Direktoratet for naturforvaltning

Fylkesmannen i Hordaland

Hordaland fylkeskommune

Etne kommune

Statssekretær Hege Solbakken, Statsministerens kontor

Politisk rådgiver Morten Wasstøl, Miljøverndepartementet